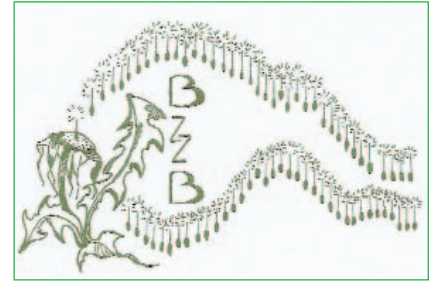

Nieuwsbrief

Stichting
Behoud de Zak van Zuid-Beveland
Secretariaat: v.d.Poest Clementstr 7,
4443 AL Nisse
Tel. 0113 - 649536
Triodos Bank : NL94TRIO0198420285
e-mail: bzzb@hetnet.nl
www.bzzb.nl

MEI 2021

Van het bestuur

Sinds de december nieuwsbrief heeft de BZZB van zich laten horen via de pers, onze website en social media. Dat leverde positieve aandacht en nieuwe donateurs op. Het doet ons deugd, want we willen graag verjongen. We zien volop mogelijkheden om goede en leuke initiatieven te ontplooiën in de Zak. De uitdaging blijft hoe dat te realiseren in een tijd met de problematiek van corona, maar ook met (te) weinig actieve mensen. Dus wilt u meedoen of meedenken, laat het ons weten! We zoeken bestuurskracht en hulp voor social media en website. Eenvoudiger helpen kan ook: verspreid ons geluid, wijs op de website en geef de nieuwsbrief ter lezing door! Met uw donatie zijn we vanzelfsprekend reuzeblij.

Voor ieder die de BZZB ziet zitten, is duidelijk dat de Zak van Zuid- Beveland iets heel speci-

aals voor ons is. De plek voor fijnproevers en langzaamgenieters en zo moet het blijven. We promoten en beschermen het gebied voor zover dat in ons vermogen ligt. We informeren, we nemen stelling en spreken ons uit. Dat wordt van ons verwacht. Niet altijd wordt ons geluid goed verstaan. Toch werken we graag samen om doelen goed neer te zetten of aan te scherpen in het belang van een gezonde leefomgeving in een mooie authentieke Zak. We functioneren als meldpunt en als vraagbaak. We maken er werk van en richten ons daarbij op het belang van eenieder.

Onze donateursmiddag plannen we op **zaterdag 25 september**. Zet het in uw agenda. In de volgende nieuwsbrief meer over het programma!

De gemeente Borsele: 51 jaar natuur en landschap

Als in 1970 de gemeente Borsele wordt gevormd, dan staat bij het nieuwe gemeentebestuur het belang van natuur en landschap niet meteen voorop. In die tijd van wederopbouw was economische ontwikkeling door industrialisatie en modernisering van de landbouw taakstellend, richtinggevend en allesbepalend. Oude vormen hadden afgedaan; alles moest nieuw en groot in naam van de vooruitgang. En dat was toen ook het motto in de Zak van Zuid-Beveland. De bestuurlijke inzet in die beginperiode was neergelegd door de 2E Nota Ruimtelijke Ordening uit de jaren 60: wederopbouw en modernisering. Dat betekende hier industrialisatie in het Sloegebied en woningbouw met de dorpen Heinkenszand en 's-Gravenpolder als groeikernen in de zak. De politieke discussie werd gedomineerd door dat verschil tussen die 2 hoofddorpen en de overige kleine kernen, de eerlijke verdeling van voorzieningen en instandhouding van de leefbaarheid van het platteland.

De infrastructuur van de nieuwe rijksweg A58 vormde de begrenzing van de nieuwe gemeente aan de noordzijde. De doorsnijding van het oude landschap met de historische dijken en wegelingen is nog steeds herkenbaar en voelbaar nu als doodlopende stukjes dijk of weg in het landschap. Zo liep de Poel natuurlijk vroeger gewoon door tot ver in Goes. Over de Polderweg van Srabberkerke en langs het toen nog in gebruik zijnde spoorlijntje door het 'Kromme Poeltje' kwam je toen nog tot aan Ter Weel in Goes. Boven de A58 is dat landschap van de Kleine Poel nu geheel verdwenen onder de uitbreiding van de grote stad. Alleen de industrieterreinen dragen daar nu nog de naam de Poel I tot V.

De modernisering van de landbouw greep diep in. Vooral vanwege de slechte ontwaterings situatie en ouderwetse perceelindeling van het land was de ruilverkaveling De Poel Heinkenszand aangevraagd en ging een gebied van bijna 7000 ha rigoureuus op de schop. Op de stemmingsvergadering in 1967 waren weliswaar heel weinig boeren aanwezig, maar door de regel dat de niet aanwezigen werden geacht te hebben ingestemd, was de ruilverkaveling toch aanvaard. Het definitieve plan van wegen en waterlopen werd uitgevoerd van 1972 tot 1980 en officieel beëindigd in 1983. Het authentieke historische landschap werd uitgewist. Het door de oude zeedijk omslo-

ten 'oudland' met de ringdorpen Nisse, 's Heer Abtskerke en Sinoutskerke werd al in de middeleeuwen ontgonnen en bedijkt. De aaneensluitende ring van Koedijk, Valdijk, Notenboomdijk,

Als Zeeland nog was zoals het voor de oorlog was, dan was het nu van een internationale schoonheid. Als ze er een landschapspark van hadden gemaakt, dan kon je je niets mooiers voorstellen dan Zuid-Beveland en Walcheren. (...)

Wanneer we de wellustige handen eens hadden kunnen thuishouden. Zeeland zou beroemd zijn ...

Gerard Rothuizen (Zeeuws predikant), 1984

Nissepaadje Goes

Grote Dijk en Polderse dijk beschermden de oude polder tegen de zee. De smalle percelen werden begrensd met meidoornhagen en sloten en het verkavelingspatroon was zeer onregelmatig en kleinschalig. Ze waren holbollig door de moertering (zoutwinning) van vroeger tijden en nat door wateroverlast. In de winters van de jaren 60 – toen vroom het nog! – kon je over de bevroren sloten en plassen op 't land op de schaatsen van Ovezande tot in Goes naar de school!

Toch had die Ruilverkaveling De Poel Heinkenszand met het verdwijnen van een authentiek waar-

1955

2016

devol historisch landschap nog een positief effect: die kaalslag wekte dat besef van kwetsbare waarden. Voor het eerst organiseerden bewoners en liefhebbers zich om natuur, landschap en cultuurhistorie te redden. En in die beginjaren '70 verandert het tij. De voorstellen om de ruilverkaveling anders uit te voeren en meer landschapselementen te handhaven kregen belangstelling, van de landelijke televisieprogramma's en de landelijke politiek. Het ondenkbare gebeurde: de plannen werden (een beetje) aangepast. Niet alle wegen werden rechtgetrokken, heggen en

bomen werden gespaard en kleine stukjes land konden in authentieke staat worden bewaard. Nu zijn de Poel en het Heggengebied de meest gewaardeerde delen van het gemeentelijk grondgebied. Duidelijk werd ook dat in ons land nooit meer een ruilverkaveling zo respectloos met natuur, landschap en cultuurhistorie zou omgaan.

In de jaren '80 werd de al dertig jaar in de provinciale politiek smeulende discussie over een vaste oeververbinding tussen nieuw leven in geblazen. Het idee was de beide veren van Zeeuws-Vlaanderen naar Walcheren en

lees verder op pagina 3

vervolg 51 jaar natuur en landschap

Zuid-Beveland te beëindigen en een brug ergens in het midden daartussen te bouwen. Vijf tracés werden mogelijk gehouden waaronder een vierbaansweg dwars door de Zak. Om dat voor natuur en landschap rampzalige idee tegen te houden is eind jaren '80 groot verzet gerezen bij inwoners en liefhebbers van de Zak en in 1989 is de BZZB opgericht. Uiteindelijk resulteerden de maatschappelijke discussie en politieke besluitvorming in de WesterscheldeOeverVerbinding voorbij de Zak langs de rand van de gemeente van Ellewoutsdijk naar Terneuzen (de overkant).

De BZZB heeft een plaats gekregen in de herinrichtingscommissie voor de inpassing van dat tracé en een belangrijke rol gespeeld om het belang van natuur en landschap te beschermen. Zo is de Paardegatse Watergang nog altijd in zijn authentieke vorm en kwaliteit kronkelend door het landschap te bewonderen.

De Zak is geen Natuurgebied

Ook de gemeente siert zich met de naam en faam van natuur en landschap. Nu is natuur natuurlijk een zeer aibaar begrip dat iedereen gemakkelijk voor van alles kan gebruiken. Sommigen vinden zelfs een akker met suikerbieten al genoeg om natuur genoemd te worden. Maar als we ons aan het zorgvuldige taalgebruik houden, dan is de definitie van natuur *'de omgeving op aarde die nog niet is aangetast of aangepast door de mens, een gebied dat zichzelf ordent en handhaaft en niet voor menselijke doelen wordt gebruikt'*. In ons land zijn die gebieden beschermd en in het bestemmingsplan is dan het grondgebruik uitsluitend toegestaan voor Natuur. Als je zorgvuldig bent, dan zie je dat de gemeente Borsele ernstig tekortschiet op het aspect Natuur. In de landelijke Duurzaamheidsindex voor gemeenten (www.gdindex.nl) worden alle gemeenten in ons land vergeleken op de diverse onderdelen van duurzaamheid. Op het gebied Natuur is de score van de gemeente Borsele beschaamd. Slechts 1.2% van het grondgebied in de Zak is voor Natuur bestemd; dat is heel

slecht. Het gemiddelde in Nederland is 12,5%, dus meer dan 10x zo veel. Alleen al om dat gemiddelde te halen komt de Zak bijna 2000 ha Natuur te kort. Er ligt voor het gemeentebestuur nog een grote en schone verantwoordelijkheid.

Bij de aantrekkelijkheid en waarde van de Zak gaat het dus om landschap: wat zie je om je heen. En daarin heeft de Zak een naam hoog te houden. Allerlei fraaie titels en ronkende termen zijn al aan de Zak toebedeeld, van Grote Landschappelijke Eenheid, Waardevol Cultuur Landschap, Nationaal Landschap tot Landschapspark en Bijzonder Provinciaal Landschap... Sinds het ontstaan van de gemeente Borsele speelde die bijzondere status van het gebied al.

De Zak is een van de best bewaarde stukjes vaderlandse

geschiedenis van ons land. Geen monumentale grachtenpanden of middeleeuwse kastelen, maar een prachtig bewaard gebleven landschap zoals dat in de loop van eeuwen door mensenhand is gemaakt. Eerst letterlijk met de hand, kruiwagen en schop zijn in de vroege middeleeuwen de eerste nog lage, smalle en kronkelige dijken aangelegd om het land tegen het opdringende water te beschermen. Later worden de dijken steeds rechter en hoger, dus breder omdat het water stijgt en het land zakt. Door de opvolgende bedijkingen worden steeds nieuw land ingedijkt. Door al die inpolderingen van aangeslibde gronden kwam er steeds meer land en steeds minder zeestroom. Tientallen kilometers dijkes en dijken kronkelen door het landschap van de Zak. Alleen de buitenste dijk, de Westerscheldedijk die op deltahoogte is gebracht scheidt nu nog land en zee. De meeste dijken liggen in het land zonder dat het tij dagelijks op hun flank slaat. Maar als je goed kijkt, kun je nog wel zien wat in vroeger tijd de landkant was en waar het water tegen die toenmalige buitendijk spoelde: een dijk heeft een steile (land-)kant en een glooiende (water-)kant en het oorspronkelijke land ligt lager dan het nieuwe aangeslibde land. De diverse dijkschillen markeren de inpolderingen in de loop van de tijd. Je kunt de ontstaansgeschiedenis van de streek uit de dijken en de polders lezen.

lees verder op pagina 4

vervolg 51 jaar natuur en landschap

De meeste van de binnendijken zijn beplant met bomen en als ze goed worden beheerd, vaak begroeid met zeldzame bloemen en planten. Daardoor is het een kleinschalig coulissenlandschap dat een charmante intimiteit en een weldadige rust uitstraalt. Een gebied met grote aantrekkelijkheid voor veel mensen in deze jachtige tijd.

Maar de schaalvergroting en intensivering gaan gewoon door ook zonder ruilverkavelingen. Je ziet het in de polder. De percelen worden groter, sloten als scheiding verdwijnen en worden vervangen door drainage. Heggen en bomen verdwijnen, de blokken grond lopen van dijk tot dijk.

Authentieke elementen als toegangsdraven verliezen daardoor hun functie en bestaansrecht; nog even en ze zijn mee geploegd. Met de percelen worden de landbouwwerktuigen steeds groter en soms zijn de afritten van dijken of de bochten te smal voor ze. Je kunt wachten op de aanpassingen die altijd ten koste gaan van het landschap. Ook voor woningbouw (neem bijvoorbeeld de hele

Platepolder bij Heinkenszand) en voor nieuwe infrastructuur moet het landschap bij voortdurend inleveren. Als je nu het dorp 's Heer Abtskerke uitloopt naar Goes, dan waan je je op het bouwplaats van BV Borsele. Het landschap staat nog steeds onder grote druk.

Herstelplan

Het wordt almaar duidelijker dat we op een kantelpunt staan. Als

we doorgaan op de huidige weg, dan gaat het authentieke Zeeuwse landschap verloren. Landschap blijft niet vanzelf in stand. Daarvoor is inspanning nodig, een herstelplan voor het landschap. Onze inzet is een proeftuin in de Zak: kleinschalig landschap en fijnmazige landbouw!

Op hazepad

Een haas, die het hazepad kiest door de Westerscheldetunnel, is nieuws. Commotie over hazen was er al bij ons, toen we in de winter jagers op de gesubsidieerde vogelvoedselakkers zagen drijven met honden. Hazen en konijnen stonden toen al op de rode lijst. "Er zijn er genoeg" en op onze vraag of de speciale akkers en akkerranden nou niet ook een welverdiende schuilplaats voor allerlei bedreigde soorten waren, werd over jachtvergunningen gemompeld. Tegenstrijdig beleid, want ook patrijzen - een van de doelsoorten voor bescherming - houden zeker niet van jagers. Moet dit niet beter geregeld bij het agrarisch natuurbeheer?

Hoe blij waren we met spoorafdrukken van de ree bij de Schouwersweel. Je wilde er niet over spreken, vanwege verontrusting. Maar al gauw hadden heel wat mensen een paar reeën waargenomen. Opgetogen verhalen. In een deel van de Bevelanden mogen reeën afgeschoten vanwege de verkeersveiligheid. De populatie blijkt dan te groot. Blijven ze hier dan wel in het kleine heggengebied en wanneer zijn ze dan tot last en met hoeveel kan dat dan? Zo is er steeds gesprek over het evenwicht tussen natuur en faunabeheer. De vos is al jaren onderwerp van discussie en nu komt dus ook de wolf!

Kiekendieven en buizerds zie je meer en meer. De opgelapte Zeeuwse zeearend zal de Poel niet verliezen, maar de roofvogel is volop aanwezig. De plaag van ganzenoverlast voorkomen ze niet. Als je je in vogelvlucht verdiept in wat natuurbeschermers zoeken, faunabeheerders en jagersverenigingen beogen, overheden regelen en de boer en natuurliefhebber beweren, dan landt die vlucht in een moeras van aanhoudend onderzoek, regels, onthefingen en claims. De spanning tussen meer ruimte voor de natuur en mogelijke gevolgen (schade) is voortdurend aanwezig. Letterlijk en figuurlijk, want het gaat gepaard met emoties. De mens en het geld blijven leidend, maar misschien moet dat nu juist niet?

Vuulte op je pad in de Zak

*World Cleanup Day en de Landelijke Opschoondag zijn georganiseerde acties tegen zwerfafval. Ze vormen de opmaat naar een nieuwe vrije vorm van burgerparticipatie: het ploggen (joggen en oprapen) of wandelen gewapend met afvalgrijper en afvalzak. Niet iedereen voelt ervoor de troep van een ander op te ruimen. Maar goed voorbeeld doet goed volgen. In plaats van gemopper, ga je iets doen. Degene die er zich aan waagt, ontvangt waardering. Het is ook nuttig, want hoe schoner hoe mooier en het verhoogt de drempel om maar iets neer te gooien. **Bewustwording!***

Hoe is het mogelijk dat als je je in de natuur wilt vermaken je er uit gemakzucht verpakking en rommel achterlaat. Ongelooflijk dat natuurbeheerders hier hun nood over moeten klagen. Drukbezochte plekken veranderen in korte tijd in een vuilnisbelt. Denk aan de stad waar stadsreiniging noodgedwongen dag in dag uit bezig is om de boel opgeruimd te houden en vervuiling tegen te gaan. De natuur is geen stad of festivalterrein waar ze als vanzelfsprekend achter je aan komen om je troep op te ruimen. Besef dat de natuur er daardoor ook extra last van heeft. Het is bovendien gevaarlijk voor de dieren. Bijvoorbeeld een blikje blijft 50 jaar en een plastic flesje blijft oneindig lang liggen. In een mondkapje raken dieren verstrikt. Bewustwording!
www.nederlandschoon.nl

Is het op het platteland dan wel ok? De dorpen en het buitengebied ogen schoon. Maar ga je met je grijper op pad dan kom je binnen een uurtje toch genoeg rommel tegen om met een volle vuilniszak huiswaarts te

keren. Bezoekers, jeugd en oude snoepers laten hun troepje achter of gooien hun ballast achteloos in de berm. Regelmatig tref je een plek met de rommelrestanten van een gezellige uitspatting. Ergerlijk en oud zeer is het plastic verpakkingsmateriaal van agrariërs en fruitkwekers, dat lang achterblijft op het land, in heggen, in bermen of sloten. Uiteindelijk wordt het vermalen tot kleine snippers door werkzaamheden zoals van het waterschap. Het probleem wordt groter. De BZZB heeft een verzoek ingediend bij ZLTO en NFO om meer aandacht te schenken aan deze vorm van milieuvervuiling die door eenvoudige instructie en oplettendheid grotendeels voorkomen kan worden. Bewustwording!

Soms is er een ongewilde grote misser. Bij het herstellen van de onverharde paden en dijken door het Waterschap dit voorjaar, lag er ineens een flinke laag bouwpuin vermengd met allerlei restanten van plastic, metalen en glas. Het werk was ook met grof geschut op ruwe wijze uitgevoerd. Dat leverde

veel klachten op bij Natuurmonumenten en bij ons. Het kwaad was geschied. De rommel ligt nu onder een deklaag van grind. Het is de eerste keer dat we dit in deze mate zien. Het kwetsbare gebied verdient een betere behandeling met schone, passende bedekking. We hebben liever geen verharding dan dit. Trouwens: de onverharde wegen worden niet door wandelaars en fietsers zo beschadigd, maar kapot gereden door te zware machines in natte perioden. Misschien is dat niet per se nodig? Het Waterschap belooft verbetering en daar gaan we ze aan houden!

Maar de corona-hobby Happy Stones vinden we Kei-Tof. 'Happy Stones' is een steen die door iemand mooi beschilderd is en vervolgens ergens neergelegd om de vinder blij te maken. Als je zo'n steen vindt, mag je deze op een ander plekje neerleggen om iemand anders een geluismomentje te bezorgen. Je mag hem ook thuis een mooi plekje geven als koestersteen, www.doodlestones.com

**Zeeuwse boerderijen-
regisseur begeleidt
ingewikkeld proces**

**Zeeland kent bijna 200
'cultuurhistorisch
waardevolle boerderijen'.
Daarvan staan er
meer dan 40 in ge-
meente Borsele. In
verhouding tot de rest
van Zeeland is dat een
heel groot aandeel.
Maar wanneer is een
boerderij eigenlijk cul-
tuurhistorisch waarde-
vol? Wie bepaalt dat?
Wellicht nog belangrij-
ker: leuk zo'n status,
maar wie betaalt dat?**

De lijst met cultuurhistorisch waardevolle boerderijen is opgesteld door de provincie met hulp van Boerderijstichting Zeeland. Toch is dat niet het hele verhaal. De eigenaar moet er wel mee instemmen dat zijn boerderij op die lijst komt. Zo zijn er boerderijen die wel voor de status in aanmerking komen, maar niet op de lijst staan. Laten we wel wezen: een historische boerderij onderhouden en behouden is ook geen sinecure. Oude schuren zijn nu eenmaal niet gemaakt voor moderne bedrijfsvoering en oude boerenhuizen zijn soms ronduit oncomfortabel om in te wonen. Het hele gebeuren kost je als boer meestal meer dan het oplevert. Een schril contrast met passanten die wel gratis kunnen genieten van jouw authentieke juweel in het Zeeuwse landschap. De huidige aardappelprijzen maken de situatie er nog slechter op, dus waarom niet platgooien die handel en nieuwbouw ervoor in de plaats?

Welwillendheid

Er is in het verleden in de Zak maar al te vaak waardevol onroerend goed gesloopt en helaas zal dat nog wel vaker voorkomen. Meestal gebeurt dat niet uit

onwil, want veel eigenaren van waardevol boerenerfgoed staan positief tegenover behoud. Vaak ontbreekt het alleen aan middelen en kennis. Daarom is er behoefte aan een stuk regie om verdere verschraling van het cultuurhistorisch landschap tegen te gaan. Een stuk overzicht en sturing door iemand met liefde voor cultuurhistorie, een creatieve visie en ervaring met bestuurlijke zaken. Iemand met 'drie petten', die zich enerzijds inspant om waardevol erfgoed te behouden en anderzijds de eigenaar van het boerenerfgoed bijstaat in het bestuurlijke en creatieve proces om behoud voor de eigenaar behapbaar te maken.

Zo ontstond het idee voor een 'boerderijenregisseur'. In de projectgroep ter voorbereiding zaten mensen van de Provincie,

Erfgoed Zeeland en de Boerderijenstichting. Die zagen **Levien de Putter** wel zitten. Geboren en getogen op een kleine Zeeuws-Vlaamse boerderij spendeerde hij zijn volwassen bestaan tot op heden als architect. Daarnaast was hij al adviseur van de Zeeuwse boerderijenstichting. Tel daar tot besluit zijn politieke ervaring als raadslid bij op en je begrijpt dat er bij hem werd aangeklopt.

Hele opgave

Het idee was er, de geschiktste kandidaat ook, maar nu de invulling nog. In heel Nederland is dit de enige boerderijenregisseursfunctie en zonder voorbeeld was het pionieren. "We besloten dus allereerst twee proefprojecten te doen, één in Vogelwaard en één in Veere", aldus Levien. "Vervolgens besloten we om 15 boerderijen te selecteren die ik anderhalf jaar zou begeleiden. Dat was best een opgave omdat er zich ondertussen al 55 eigenaren hadden aangemeld. Bovendien hebben we door Corona vertraging opgelopen." Inmiddels is duidelijk dat van de 15 geselecteerde boerderijen er zich ongeveer een derde in de Zak bevindt.

lees verder op pagina 7

onder regie

Levien: "Aan elk van de geselecteerde boerderijen besteed ik 40 á 50 uur. Ik ga in gesprek met de eigenaren, kijk naar de mogelijkheden voor subsidies en om bijvoorbeeld een oude boerenschuur rendabel te maken. Daarna maak ik een verslag op. De kosten daarvan komen voor rekening van de provincie." De realiteit leert dat het pand meestal een andere functie (erbij) krijgt dan de oorspronkelijke. Dat vraagt creatief denken. "Je moet echt voor iedere plek op zoek naar andere oplossingen. De ene keer kan het advies zijn om de bestaande boerderijwinkel uit te breiden in de schuur, de andere keer is het beter om appartementen in de schuur te bouwen voor expats of toeristen. Uiteraard altijd met respect voor het oude."

Overnachten bij boer versus vakantiepark

Over die appartementen is nogal wat te doen. Willen we bijvoorbeeld wel toeristen huisvesten in 'onze' monumentale boerderijen? Levien: "Op Walcheren zaten de gemeentes daar in eerste instantie ook niet op te wachten, maar waarom niet? Zet een streep door een aantal grootschalige vakantieparken en gun de boer die het ziet zitten toeristen te ontvangen

ook een kans om met een of twee appartementen zijn schuur te bekostigen. Dat mes snijdt zo aan twee kanten." Kamperend bij de boer bouwen aan een toekomstbestendiger en landschapsparend toerisme? Iets dat in Italië al langer bestaat onder de naam 'agriturismo'.

Bij het bouwen van appartementen voor permanente bewoning spelen er nog andere uitdagingen. "Gemeente Hulst stond bijvoorbeeld niet te springen bij de plannen voor appartementen in een boerderij in Vogelwaard. Dat zit zo, een gemeente voert liever haar eigen bouwplannen uit op eigen grond. Dat hangt samen met de door de provincie opgelegde 'contingentering'. Zie dat als een soort quotum dat maar een beperkt aantal bouwplannen in een periode toestaat. Wordt er in een boerenschuur een appartement voor permanent verblijf gebouwd, dan houdt dat in dat er elders in de gemeente een bouwplan niet door kan gaan."

Ruimte voor ruimte

Genoeg zaken dus die een eigenaar van een oude boerderij weerhouden van behoud. Maar er is zowaar iets wat de sloop van oude boerderijen ronduit propa-

geert: de ruimte-voor-ruimteregeeling. Sloopt een agrariër zijn oude panden, dan mag hij iets anders, moderners terugbouwen. Of hij kan zijn vrijgekomen 'bouwruimte' zelfs doorverkopen aan een buurman die er, misschien nadat ook hij eerst zijn historische boerenschuur heeft gesloopt, een twee keer zo grote damwandloods van optrekt. "Dat is nogal een perverse prikkel", vindt Levien. "En dat kan anders. Schrap die ruimte-voor-ruimteregeeling en beloon in plaats daarvan de boer die zijn oude boerenschuur opknapt door het bouwen van een extra schuur toe te staan."

Hoewel we tijdens wandelingen en fietstochten allemaal genieten van monumentale boerderijen, kunnen we onze ogen er niet voor sluiten dat eigenaren van Zeeuws boeren erfgoed nogal wat hobbels hebben te nemen om dat moois te behouden. Zij staan vaak voor een gigantische opgave; van de subsidieaanvraag en het creatieve denken tot het overtuigen van de gemeente.

Gelukkig zal de aanstelling van een boerderijenregisseur met drie petten de teloorgang van agrarisch erfgoed afremmen. Want eenmaal platgelegd, komt iets nooit meer terug ...

Drukke alom met visies

Het wemelt tegenwoordig van de visies. Kerkenvisie (wethouder Weststrate Borsele), bosvisie (natuurorganisaties en provincie), toekomstvisie (gemeenteraad Borsele) en omgevingsvisies (rijksoverheid, provincie, gemeente, regio's) kwamen bijvoorbeeld recentelijk in ons blikveld. Bestuurders vragen om visies en geven opdrachten aan hun ambtelijk apparaat, die bureaus te hulp roepen en niet te vergeten een vorm verzinnen, waarin de burger mag meedenken.

Een visie bevat wensen en droombeelden voor de toekomst en geeft een idee over de weg daarnaartoe. Visie behelst het vermogen om afstand te nemen van de dagelijkse praktijk: zich te concentreren op hoofdlijnen en het langetermijnbeleid en dit te vertalen in kortetermijnbeleid. Eigenlijk zijn de visies vooral een hoop mooie woorden gedrukt op veelkleurig glanspapier. De BZZB hoopt vooral op praktische duurzame ideeën voor gezamenlijke uitwerking en geen bergen (digitaal) papier. Het is er tijd voor: geen woorden, maar daden!

Zeeuwse Omgevingsvisie 2021

In de achterbanraadpleging voor de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021 heeft de BZZB haar concrete ideeën voor de toekomstige ontwikkelingen in de Zak van Zuid-Beveland aangeboden. Die visie is belangrijk, want het is de leidraad voor toekomstige ontwikkelingen in onze provincie, dus ook in de Zak van Zuid-Beveland.

Wat houdt die Zeeuwse omgevingsvisie nu eigenlijk in? In die visie legt de provincie haar doelen en ambities op veel gebieden voor de lange termijn vast. Daarbij is 2050 de spreekwoordelijke stip op de horizon. Die visie staat niet op zich, maar past in het omgevingsbeleid dat door het rijk, provincie en alle gemeenten wordt opgesteld.

Aan de Omgevingsplannen gaat een Omgevingsvisie vooraf. Daar is de provincie nu volop mee bezig. Zowel het Rijk, de provincies als de gemeenten zijn verplicht een Omgevingsvisie op te stellen. Op dit moment zijn de gemeenten ook bezig met de voorbereiding van hun Omgevingsvisie. Deze hoeven pas op 31 december 2023 gereed te zijn.

Proeftuin de Zak

In de reactie van de BZZB breken wij een lans voor onze eigen opdracht: behoud en bescherming van de Zak van Zuid-Beveland in haar bijzondere eigenheid als landschap van dijken en polders. De status van Bijzonder Provinciaal Landschap sluit naadloos aan op de waardering van de kernwaarden van het gebied die het kreeg in titels Waardevol Cultuurlandschap en Nationaal Landschap. Het gebied het karakter te geven van een samenhangend proefproject duurzaamheid, klimaatadaptatie, biodiversiteit en landbouwtransitie geeft aan dat het geenszins betekent dat er een slot op gaat, in tegendeel... Wij denken zo bij te dragen aan de doelen voor het landelijk gebied.

Met enige erkenning en steun zijn de mogelijkheden legio. Er is juist behoefte aan ontwikkeling in deze richting om toekomstbestendigheid te waarborgen. Wij zijn dan ook erg benieuwd naar de reactie van de provincie op onze bijdrage aan de achterbanraadpleging.

Wij bepleiten daarin de volgende vier hoofdpunten:

- **De BZZB vraagt in de Omgevingsvisie om een bijzondere status voor de Zak van Zuid-Beveland die het landschap beschermt en versterkt.**
- **De BZZB vraagt om kleinschaligheid als motto voor de toekomst van de Zak van Zuid-Beveland.**
- **De BZZB wil de groene grenzen van de Zak van Zuid-Beveland aanscherpen en (laten) respecteren.**
- **De BZZB pleit ervoor de Zak van Zuid-Beveland als bijzonder landschap een unieke kans te bieden als gebied voor een samenhangend proefproject duurzaamheid, klimaatadaptatie, biodiversiteit en landbouwtransitie.**

Alle initiatieven moeten passen in een toekomstbestendige visie en bijdragen aan een goed woon- en leefklimaat. Verder moeten ze openstaan voor innovatie en medegebruik voor educatie (kennis delen) en recreatie. Wij willen een proeftuin in de Zak met een kleinschalig landschap en een fijnmazige landbouw.

Voor de hele uitgebreide reactie zie de website: www.bzzb.nl bij Zeeuwse omgevingsvisie, reactie achterbanraadpleging. De BZZB blijft zich inzetten om haar ideeën op relevante plekken in te brengen en bespreekbaar te maken. Wil je met ons meedenken, laat het weten!

Booming Business Borsele

Op 22 april was de kaderraad Economisch Beleid. Er lag weer een nota op tafel of liever gezegd, we zagen een digitale presentatie voor een digitale raadsbijeenkomst met een inkijkje bij de raadsleden thuis! Met een glimlach presenteerde de opsteller van de nota zijn werk aan de raad: een rapport dat een economische uitgangspositie van Borsele (opname 2019) in tevredenstemmende grafieken verbeeldt. Toenemende werkgelegenheid, hoge participatiegraad (waarvan 35 % zzp), weinig werkloosheid, weinig beroep op steun ook in Coronatijd. "We doen het dus goed", concludeerde een raadslid al snel. Maar toch waren sterktes en zwaktes, kansen en bedreigingen in kaart gebracht. Een analyse van prioriteiten leidde naar een concrete uitvoeringsagenda. Met ook een stip op de horizon. De raad moest duidelijkheid brengen over waar op in te zetten.

Het is opvallend hoe iedere keer weer op papier de voornemens en opdrachten fraai klinken: "De gemeentelijke dienstverlening aan ondernemers optimaliseren; arbeidspotentieel in regionaal verband vergroten; versterk toekomstbestendig buitengebied; versterk toekomstbestendige bedrijventerreinen en relatie tot havengebied."

Geen actie

Het beeld is geruststellend: met de bedrijven gaat het goed, ze organiseren zichzelf voldoende, een beetje ruimte en innovatie gunnen, krapte arbeidspotentieel opvangen door woningbouw, contacten onderhouden vooral met de 50 grote, bij energie en haven liggen de kansen, buitengebied is visitekaartje. Maar geen noodzaak voor actie en vooral ook: het mag ons niet veel kosten. Het advies over het verhogen van de personeelsinzet voor accountmanagement moest desnoods maar in de regio opgelost, want Borsele heeft geen geld.

In de presentatie werd daarom de gewenste 'Basis op Orde' en de 'Speerpunten en Iconen' te weten Energie, Buitengebied en Haven voorzien van een ideaal en een uitgekleed 'no regret'-pakket. Energie is de rode draad voor langjarige economische profilering voor promotie en acquisitie. De BZZB is benieuwd hoe deze concept economische nota later in een besluitvormende raad zal komen.

Weinig duurzaam

Ons BZZB-commentaar: Er is geen prioriteit of keuze binnen Speerpunten of Iconen en geen kwantiteitsborging in de nota!

Wat betreft het buitengebied wordt ingezet op het vrije (met name agrarische) ondernemerschap en het realiseren van het Toeristisch Recreatief Plan 2019-2023 door Landschapspark Borsele. Dat baart ons zorgen in het huidige tijdsgewricht van grote opgaven voor samenleving en haar fysieke leefomgeving. Enige beweging naar een meer duurzame economie is in het gemeentebestuur nog niet zichtbaar.

De voorbereiding en besluitvorming van de gemeenteraad is digitaal te vinden en te raadplegen via de gemeenteraadsagenda op www.borsele.nl. Een aanrader voor ieder die alles wil weten over wat ze daar voor ons bekostoven.

Behoud de Zak

Door Peter Boelé veldmedewerker van het Zeeuws Steenuilfonds

Tot de Tweede Wereldoorlog was de steenuil in heel Zeeland een wijdverbreide verschijning. Maar hun aantal is helaas drastisch verminderd en hun verspreiding sterk ingekrompen. Dit kleinste uiltje van Nederland komt in Zeeland uitsluitend nog voor in Zeeuws-Vlaanderen, op Zuid-Beveland, op Tholen en één paartje op Walcheren.

Sinds 1940 neemt het aantal steenuilen in heel Nederland af. De belangrijkste oorzaak hiervoor is de verandering van het landschap. Deze vogels komen van oudsher voor in kleinschalig landbouwgebied met door heggen omzoomde, begraasde weiljes en rommelige erven met oude, deels vervallen gebouwen. Hier vinden ze voldoende voedsel, veiligheid en broedgelegenheid. Dit type landschap was tot 1950 erg algemeen op alle Zeeuwse eilanden en steenuilen konden zich daardoor vanuit West-Brabant vrij naar de Noordzeekust verplaatsen.

Ruilverkaveling

Door de watersnoodramp en door de daaropvolgende grote ruilverkavelingen in de jaren '60 verdween helaas veel van dit kleinschalige landschap. De steenuilpopulaties raakten daardoor geïsoleerd in de schaarse delen waar het authentieke landbouwgebied wel intact bleef. Maar zelfs daar kwamen ze onder druk te staan door nieuwe regels voor hygiëne op het agrarisch erf, waardoor rommelhoekjes en mestopslag in de open lucht verdwenen. Ook werden oude, vervallen boerderijen gemoderniseerd en kregen deze vaak een nieuwe bestemming. De industrie en de recreatieve voorzieningen breidden onder-

Foto's: Monique van Kootwijk en Franka Slobhouder

Kijktip: wilt u het intieme leven van een paartje steenuilen in een nestkast volgen? Kijk dan eens op:

www.vogelbescherming.nl/beleefdelente/steenuil

U kunt kiezen tussen drie camerastandpunten!

In de volgende nieuwsbrief gaan we dieper in op het broedsucces, maar ook de bedreigingen van deze kleine uilensoort. Ondertussen al meer weten over de Zeeuwse Steenuil? Bezoek dan de website van het Zeeuws Steenuilfonds.

tussen almaar uit.

Door het krimpen van de populaties was het steeds moeilijker om te herstellen van sterfte in strenge winters, zoals die van 1963, 1979 en 1996. Voor de overgebleven steenuilen op Schouwen-Duiveland, Tholen en Walcheren pakte dat uiteindelijk fataal uit.

Dat een levensvatbare steenuilpopulatie zich op Zuid-Beveland heeft weten te handhaven heeft vooral te maken met het behoud van kleinschalige landbouw in de Zak van Zuid-Beveland. Hier bood het landschap steenuilen nog steeds voldoende dekking om zich te verplaatsen door de heggen en bomenrijen, genoeg voedsel dankzij de kleinschalige landbouw en geschikte nestgelegenheden op erven, in de vorm van grenslinden, knotwilgen, hoogstamfruitbomen en houten schuren.

In opdracht van de provincie Zeeland besloot Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) in 1996 om maatregelen te nemen om deze kleine uilen op Zuid-Beveland te behouden. Hierbij

werkten zij samen met natuurberende organisaties en de KNNV-vogelwerkgroep. Ze zochten daarbij contact met eigenaren van agrarische erven en grote tuinen om het bestaande steenuilbiotoop in stand te houden. In overleg met de eigenaren werden erven aangepast door het planten van jonge hoogstambomen en werd er geholpen bij het onderhoud van geschikte nestbomen. Bovendien werden er op kleine schaal nestkasten geplaatst ter vervanging van natuurlijke holtes in de vele gekapte hoogstambomen en knotwilgen.

Mascotte

Al deze maatregelen leidden er uiteindelijk toe dat de steenuilpopulatie op Zuid-Beveland zich tot de eeuwwisseling redelijk wist te handhaven met ongeveer 20 tot 30 broedparen. Het grootste deel daarvan bevindt zich in de Zak. Reden te meer om de Zak van Zuid-Beveland te houden als het is en deze kleinste uil van Nederland (of zo je wilt: zakuiltje) uit te roepen tot mascotte van dit mooie nationale landschap.

Bloemenberm voor biodiversiteit

Het begin is er. Gemeente Borsele gaat in acht dorpen minder maaien. Een bezuiniging, die wat oplevert! Het wordt kleuriger en mooier! Even wennen, maar goed voor mens en dier.

Fleurig en functioneel

Ondertussen is iedereen wel bekend met de bonte pracht van bloeiende akkerranden. Toch heeft helaas nog niet iedereen begrepen dat dit geen gratis pluktuin is. Nee, dit is een mooi stukje agrarisch natuurbeheer dat niet mag worden betreden. De boer zet hier een stukje

van zijn of haar kostbare bouwland in om de natuur een stapje verder te helpen. Maar hoe gaat dit eigenlijk in zijn werk? In het laatste deel van dit drieluik gaan we op bezoek bij ecooloog Jimmy Pijcke, werkzaam bij Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ).

Jimmy Pijcke zag 32 jaar terug het levenslicht in de polders van West-Zeeuws-Vlaanderen. Hij vertelt: "Door daar als kind op te groeien, te spelen en ravotten krijg je een klik met alles wat daar groeit en bloeit. We hadden thuis ook kippen, een hond en amfibieën in de vijver. Al snel wist ik dat ik iets met wilde dieren wilde doen." Toch groeide zijn passie voor inheemse ecologie pas echt tijdens zijn studies HBO Wildlife Management aan Hogeschool Van Hall Larenstein en Landschapsontwikkeling aan Hogeschool Gent. "Daar werden mijn ogen geopend voor de natuurlijke rijkdom in Nederland", aldus Jimmy. "Ecologie is heel aanstekelijk: hoe meer je te weten komt, hoe enthousiaster je wordt om nog meer te weten."

SLZ zet ecooloog Jimmy tegenwoordig onder meer in bij Stichting ZeeBra, die weer ondersteuning verleend aan Poldernatuur Zeeland. "Die rol nam ik een half jaar terug over van mijn voormalige collega Alex Wieland", aldus Jimmy. "Voor SLZ werk ik echter al langer. Daar werk(te) ik ook samen met

onder andere Provincie Zeeland, gemeenten, landbouwers, Het Zeeuwse Landschap, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten."

Spontaan laten staan

"Er zit veel verschil tussen die instanties", vertelt hij. "Sommige hebben te maken met verschillende belangen waardoor de besluitvorming bureaucratischer verloopt. Aan de ander kant heb je dan weer vrijwilligers die erg vooruitstrevend zijn. Ik merk trouwens dat op het gebied van akkernatuur best veel boeren vooruitstrevend zijn, maar tegen het systeem aanlopen. Neem nu hagen of struwelen die juist zo waardevol zijn voor de biodiversiteit; door het Europees landbouwbeleid worden die niet gezien als landbouwgrond en een boer kan zelfs gekort worden op zijn toeslagrechten als hij zo'n stukje spontaan laat staan ... niet echt bevorderlijk voor het draagvlak.

De wereld kan niet zonder biodiversiteit. Verschillende soorten, genen, ecosystemen en hun onderlinge interactie zorgen voor

evenwicht in de natuur. Ze bieden ook zogenaamde ecosystemendiensten. Denk daarbij aan bestuiving van planten (dus ook landbouwgewassen) door bijen en andere insecten; zwaluwen en kikkers die dagelijks miljoenen muggen(larven) eten en ons behoeden voor een plaag; wormen die zorgen voor vruchtbare grond en bomen die zuurstof produceren. Elke soort heeft een functie."

Veranderingen

Vanwege zijn leeftijd is hij nog niet zo heel lang ecooloog, toch ziet hij in zijn beroepsmatige leven al verschuivingen in trends: "Boerenlandvogels nemen over het algemeen nog steeds sterk af, kijk naar de Kievit en de grutto. Ook patrijs en veldleeuwerik doen het niet goed. Opvallender zijn juist de soorten die nieuw zijn of de laatste jaren in aantal toenemen zoals de grote zilverreiger, een van oorsprong mediterrane soort. Roodborsttapuit, graspieper en gele kwikstaart lijken bovendien erg te profiteren van akkerranden.

lees verder op pagina 12

vervolg pagina 10 'Fleurig en functioneel'

Akkerranden zorgen in de eerste plaats direct voor meer insecten (lees: voedsel) in het landbouwgebied. Of boerenlandvogels er daadwerkelijk gaan broeden en daarmee de negatieve trend ombuigen is een complexer vraagstuk. Wel is duidelijk dat het pas werkt wanneer men hoogwaardige maatregelen concentreert in een bepaald gebied. Het liefst zijn dit gevarieerde maatregelen die op verschillende momenten voor voedsel, veiligheid en broedgelegenheid zorgen. Dat zijn dan niet alleen akkerranden, maar ook bloemenblokken en vormen van natuurvriendelijke landbouw, zoals strokenteelt.

Plaagbestrijding

Op keverbanken (verhoogde grasstroken midden in het land die niet bewerkt worden) zijn ook veel plaagbestrijdende insecten aanwezig. Onderzoek wijst uit dat rovers zoals loopkevers en spinnen tot wel 50 meter de akker op gaan om te jagen. Bovendien zijn keverbanken vaak geschikt als broedplaats voor patrijzen. Wel blijkt dat ze het doeltreffendst zijn wanneer gecombineerd met andere akkervogelmaatregelen."

Jimmy is duidelijk enthousiast over zijn werk, maar blijft realistisch: "Enkel met akkerranden komen we er niet. Er moet in heel Europa een omschakeling komen naar een meer natuurinclusieve landbouw waarin de landbouwer ook zijn boterham kan verdienen. Dat is het beste voor de boer én de natuur."

Bloesempracht

De zoete geur van meidoorn dringt zich op. De sleedoorn is al uitgebloeid. In de boomgaarden wisselt de perenbloesem met de bloei van de appel. In tuinen bloeien bijzondere fruitsoorten en de sierbomen. De fruitkwekers laten de kanonnen weer afgaan. Ze beschermen het fruit meer en meer met hagelnetten. Niet fraai deze plastic lappen op palen – door provincie gesubsidieerde innovatie. De brede weersverzekering is ook gesubsidieerd tot 63,7 %! Die dekt schade, die bij dit natuurwerk altijd mogelijk is, ons inziens het beste. Een appeltje of peertje mag ook wel wat meer opleveren voor de producent en wat meer kosten voor de consument naar ons idee! Dan is het beter, gezond en lekker voor iedereen.

